

Instruments de Setmana Santa

Salvador Palomar

La celebració de la Setmana Santa conserva un riquíssim patrimoni cultural pel que fa a manifestacions festives d'una religiositat popular que complementa la celebració litúrgica. Un exemple el tenim en l'ús d'estris sorollosos com ara els carraus i les matraques. De fet, hauríem de parlar d'instruments musicals si, en un sentit etnomusicològic, entenem que, malgrat no interpretar cap melodia ni, necessàriament, marcar un ritme, són instruments que produeixen sons d'una manera organitzada en el marc d'un ritual festiu.

Antigament, els dies de Setmana Santa, i especialment el dijous i el divendres, eren considerats dies d'absolut silenci en què era prohibit cantar o fer música que no fos la pròpia d'aquestes diades. Les campanes emmudien i els únics sons admesos eren els produïts pels carraus, les matraques i altres estris de fusta emprats per anunciar oficis i celebracions o en el costum de matar jueus, que seguia el final de l'ofici de tenebres i que consistia a fer el major soroll possible, en record del terratrèmol que va seguir la mort de Crist, tot picant als bancs de l'església amb maces i fent sonar els estris esmentats. El so sec i sord de la fusta suposava Aixà al so brillant i alegre de les campanes que retornaven amb l'aununci de la resurrecció de Crist, el dissate de Glòria. Un moment en què el so, amb la descàrrega de salves d'escopeta a l'aire i el costum de fer soroll amb estris metàl·lics, també tenia una gran importància.

El costum de matar jueus, a banda de les implicacions políticament incorrectes que té la denominació, es va anar perdent al llarg del segle XX. Com altres costums religiosos de la tradició popular, va desaparèixer en moments de prohibició de les celebracions catòliques, però també en més d'un poble va ser bandejat, des de l'ortodòxia del nacionalcatolicisme, per considerar que s'ajustava poc a la sereïtat i al rigor que havia de presidir en tot moment les celebracions. Matar jueus era sens duote, i el record de la gent gran que ho va viscut ho testimonia, un moment lúdic en el transcurs d'una cerimònia de gran solemnitat. En la desaparició d'aquest costum hi ha també raons pràctiques: més d'un cop, el fervor popular malmetia els bancs de l'església, en picar amb bastons, maces de fusta i pedres per fer el màxim estrèpit. Tot i que, en alguns indrets, el rector, hàbilment, feia posar una biga al mig del temple perquè els fidels desfoguessin el su ímpetu sense afectar el mobiliari. On els caraus i le matraques s'han conservat fins a l'actualitat és en l'anunci de les celebracions pròpies d'aquestes diades. Hi ha poblacions que conserven matraques de fusta al campanar de proporcions considerables, que fan la funció de campanes, per exemple, a Riudecanyes i a Cornudella de Montsant, tot i que, en l'actualitat, ja

no es fan servir. En altres, havien estat i són els xiquets, abans els escolans, avui tota la canalla que s'hi vol apuntar, els que passen pels carrers de la vila, anunciant la celebració de l'ofici, el vía crucis i la processó. En alguns indrets ho fan recordant simplement la celebració i en altres com a Ulldemolins, ho fan amb una cantarella.

A la dècada de 1990 hem vist anunciar els oficis del divendres Sant amb carraus i matraques a Capçanes, la Morera de Montsant, Marçà, el Molar, Pradell, Vilanova de Prados, entre d'altres. En alguns pobles aquesta pràctica ha desaparegut, però en d'altres la participació ha anat en augment, a l'afegir-se la canalla, que aquests dies és de vacances als pobles. També en aquests anys es va recuperar amb o sense continuïtat a Rasquera i a Vandellòs. Enguany n'han tornat a sortir a Ascó. Són només alguns exemples, perquè d'instruments antics n'hem trobat arreu. Les matraques s'han emprat també com a substitut de les campanetes de mà, per assenyalar les aturades i reinicis d'algunes processons i viacrucis. Més enllà del seu ús ritual i la seva vinculació a les diades de Setmana Santa, els carraus i les matraques han previscut com a joguines infantils i el seu ús es manté en manifestacions col·lectives tan diverses com un partit de futbol o una reivindicació al carrer.

Publicat al diari Avui el 29/03/2005